Ms 527

Montesquieu Úr' Munkája a' Törvények Lelkéről.

13 könyv

.....Prolem sine matre creatam.
Ovidius.

francziaiból magyarra fordította
Árkosi Nemes Benkő István
Prókátor.

8.

Biblioteca Centrală Universitară Cluj

©BCU Cluj

III. Könyv.

A' viszonyokról, mellyekben, az adóknak felvétele, és a' közönséges jövedelmek, a' szabadsággal vagynak.

I. Rész.

A' Státus' jövedelmeiről.

A' Státus' jövedelmei tétetnek egy

rész

CLUJ
...UNIVERSITARĂ

©BCU Cluj

részt, mellyet ád minden Polgár a' maga vagyonjából, hogy a' mást bátorságban bírja, avagy azt kedvére használja.

Hogy ezen Jövedelmek (: revenus :) jól megállíttassanak, szükség mind a' Státus' szükségeire, mind a' Polgárok' szükségeire tekinteni. Nem kell elvonni a' Népnek az ő valóságos szükségeiből, a' Státusnak képzelt szükségeiért.

A' képzelt szükségek azok, a' mit kívánnak indulatai 's gyengeségei azoknak, a' kik kormányoznak, csiklándoztatása egy ~~[illegible]~~ rendkívül való jovallatnak (: projet :), egy hijábavaló dicsőség' szomjúhozása, és egy bizonyos tehetetlensége a' léleknek a' fántáziák ellen. Gyakran azok, kik egy nyughatatlan fővel a' Fejedelem mellett a' foglalatosságok' élén állottak, azt gondolták, hogy a' Státus' szükségei az ő kis lelkeik' szükségei volnának.

Semmi

Semminek is inkább intézésére nem kell ugy bölcsesség és okosság, mint azon résznek, a' mit elveszünk a' Jobbágyoktól, és azon résznek, a' mit meghagyunk azoknál.

Nem kell a' köz jövedelmeket ahoz mérni, a' mit adhat a' Nép, hanem ahoz, a' mit adni tartozik: És ha az ember azokat ahoz méri, a' mit az adhat, ugy legalább szükség, a' szerént légyen, a' mit a' mindenkor adhat.

XI. Rész.

Mondani, hogy az Adóknak nagysága magában jó, annyi, mint rosszul okoskodni.

Bizonyos Monarchiákban látta az ember, hogy kicsin Országok, mellyek az adók alól kivétettek, szintugy nyomo-

rultak

zultak voltak, mint a' Vidékek kö-
rültök, mellyek azokkal terheltet-
tek. Fő oka annak az, hogy a' kiskö-
zü Státus, industriával, mesterségek-
kel, nem birhat, sem manufacturák-
kal, mivel az ezen tekintetben azon
módon nyomatik a' nagy Státus ál-
tal, a' mellyben a' csukva vann. A' nagy
Státus, a' melly azt békezítette, birja
az industriát, manufacturákat és a'
mesterségeket; és ollyan rendszabáso-
kat csinál, mellyek annak ennen meg-
szerzenek minden határokat. A' ~~kis~~
Státus hát ~~[illegible]~~
szükségesképpen szegénnyé lészen,
bár millyen kevés adó vetettessen-is
fel rajta.

Azért ezen kis Országok szegénysé-
géből azt húzzák ki, hogy arra hogy
a' Nép szorgalmas légyen, nehéz terhek

kiván

kivántatnak. Jobban tették vólna, ha abból azt hozták vólna be, hogy azokot nem szükség nyomni. Minden tartománybéli nyomorultak ezen vidékekbe vonulnak, azért hogy semmit se csinálhassanak: már a' munkának terhétől elcsüggedve, [redacted] ők minden boldogságot a' restségekbe helyezetnek.

Egy Ország' gazdagságai minden szíveket ambitióval töltenek bé. A' szegénység szülteti mindenütt a' kétségbeesést. Az első üzi magát a' munkával, a' másik vigasztalja magát a' restséggel.

A' Természet az emberekhez igazságos, megjutalmazza azoknak fáradságokat; ő azokot munkássá csinálja, mivel ő a' nagyobb munkákkal a' nagyobb jutalmakot kapcsolta öszve.

~~Deák~~ ha egy akaratos hatalom elkussa a' természet' jutalmát, ugy az ember a' munka iránt kedvetlenségbe esik vitág, és a' dologtalanság tetszik egyedülvaló jónak lenni.

XI. Rész.

Az adókról, azon Országokban, hol a' Népnek egy része barázda' rabja /: esclave de la glebe :/.

A' barázda' rabsága /: l'esclavage de la glebe :/ némellykor az hódittás által ~~[illegible]~~ állfel. Ezen esetben, a' rabbirtokának, ki a' földet miveli, az Ur' részes majorkodójának /: le colon partiaire; colonus partiarius :/ kellene lenni. Csak a' vesztességben és nyereségbe

ségben lévő atyaság békéltetheti meg azokat, kik a' munkára rendeltettek, azokkal, a' kik az haszonvételre rendeltettek.

XV. Rész.

Egy Respublicáról hasonló esetben.

Mikor egy Respublica egy Nemzetet a' földeknek érette mivelésére vett, meg nem kell szenvedni, hogy a' Polgár nevelhesse a' rabszolga adományát. E' nem engedtetett meg Lacedaemonban: azt gondolták, hogy az Helóták a' földeket inkább fognák mivelni, mikor tudnák, hogy szolgaságok nem fogna nevekedni; azt hitték, hogy az Urak jobb Polgárok lennének, mikor többet nem kívánnának.

nának ármát, á mit kapni megszok-
sak vólo.

V. Rész.

Egy Monarchiáról hasonló esetben.

Á mikor, egy Monárchiában, á Nemesség
á földeket á maga hasznára á megho-
díttatott Nép által míveltetti, akkor á
szükség, hogy á szolgálat (la redevance)
ne öregbíttessen. Továbbá jó az, hogy á
Fejedelem á maga úradalmával (do-
maine), és á katonai szolgálattal meg-
elégedjen. Ha pedig ö á Nemességje
parasztjaitól pénzül adót akar ven-
ni, akkor az Uraságnak az adóért
jót kell állani, néki azt parasztjai-
tól le kell tenni, és azt rajtok fel-
venni: És ha az ember ezen regulát
nem követi, akkor az Uraság, és á
kik á Fejedelem jövedelmeit bészedik,

á pa-

a' parasztot rendre fogják koppasz-tani, és őt egygyik a' másik után ha-mvonni, a' míg ő a' nyomoruság miatt elvész, avagy az erdőkre szalad.

VI. Rész.

A' despotikai Státus ezen esetben.

Az a' mit most mondék, még elkerülhetetlenebbűl szükséges a' despotai Státusban. Az Úr, ki minden órában megfosztattathatik a' maga földeitől és rabszolgáitól, nem olyan hajlandó azoknak kiméllésére.

Első Péter, a' Németh-országi gyakorlatot akarván elővenni, és az ő adóit pénzül felszedetni, egy igen bölcs rendszabást csinált, melyet még most is követnek Muszka-országban. A' Nemes-ember vészi fel a' taxát a' parasztokon, és fizeti azt a' Czárnak. Ha a' Parasztok száma

kisebb

kissebbedik, éppen annyit fizet; ha a' kám nagyobbodik, nem fizet többet: ő néki hát haszna van abban, ha parasztjait nem nyomorgatja.

VII. Rész.

Az Adókról, azon Országban, hol a' földhöz kötöttetés (: l'esclavage de la glebe :) nincsen bévitetve.

Mikor egy Státusban minden privatusok Polgárok, ott a' maga uradalmánál fogva minden birtokolja azt, a' mit ott a' Fejedelem a' maga birodalmánál fogva bír, akkor a' személyekre, földekre, avagy kalmári portékákra; kettőre ezen dolgok közül, avagy együtt az háromra, adót lehet vetni.

A' személyre vetett adóban, a' lenne az igazságtalan proportio, a' melyik a'

jószág

jószágok proportióját ászóttan követ-
né. Athénában négy classisokra
osztattak fel á Polgárok. Azok,
á kik jószágaikból öt száz mértek szá-
raz avagy nedves gyümölcsöket vettek bé, á
á köz Kincsnek egy tálentumot fizettek;
azok, á kik abból három száz mérté-
ket kaptak bé, egy fél tálentummal tartoz-
tak; azok, kiknek két száz mértékkel vólt,
tíz minákot fizettek, avagy egy hatodrész
tálentumot; á negyedik classisból valók
semmit sem fizettek. A taxa igazságos vólt,
noha proportiónálva nem vólt: ha á taxa á
jószágoknak proportióját nem követte is,
követte az á szükségek proportióját. Úgy ítél-
tek, hogy mindennek egy egyenlő természe-
ti szüksége (: necessaire physique :) vagyon,
hogy á természetes szükségnek nem
kelletik taxáltatni; hogy az hasznos azu-
tán jön, és annak taxáltatni kelletik,
de kevesebbé
á kelleten-felyül-valónál (: le super-
flu :) hogy á kelleten-felyül-vetett taxá-
nak nagysága megakadályoztatja á kelle-
ten-felyül-valót.

A föld

A' Földeknek taxálásánál, lajstromokot csináltak, hová a' fundusok' külömböző classificatioit felirják. De felette nehéz azon külömbségeket megesmérni, 's még nehezebb embereket kapni, kik hát hibát ne tolálnának azoknak kiválogatásában. Itten hát kész nemei találtatnak az igazságtalanságoknak; az ember' igazságtalansága, 's a' dolog' igazságtalansága. De ha átaljában a' taxa nem felettébb való, ha meghadják a' Népnek bővön a' mi annak kell, azon különös igazságtalanságok semmit sem fognak tenni. Hogy ha ellenben a' Népnek csak azt hadják, a' miből sanyarún élni kell, ugy a' legkissebb Disproportio a' legnagyobb következésü lészen.

Ha némelly Polgárok nem fizetnek eleget, a' rosz nem nagy; az ők' takarékos vóltok mindenkor hasznára vállik a' Publicumnak: ha némelly emberek igen sokat fizetnek, az ők' romlása a' Publicumé ellen fordul. Ha a' Státus a' maga gazdagságát az egyenként lévő embere-

bereḱ

berek gazdagságaihoz proportionálja, akkor a' Privatusok' könnyenléte (l'aisance) annak gazdagságát tetézni fogja. Minden a' módtól függ: Akarjaé a' Státus a' Jobbágyok' szegényitésével elkezdeni, azért hogy magát meggazdagittsa? avagy akarjaé elvárni, hogy őt a' jó álapotban lévő dolgozók meggazdagittsák? Akarjaé az első hasznot kapni? vagy a' másodikat? Akarjaé azzal, hogy gazdag légyen kezdeni? avagy azzal, hogy légyen a' kezdeni?

A' kalmári dolgokra vetett adók azok, a' mellyeket a' Lakósok legkevesebbé érzenek, mivel többnyire ma szerént nem kivánnak. Érekkel olly okoson lehet bánni 's gazdálkodni, hogy a' Nép szinte nem fogja tudni, hogy azokat ő fizeti. Annak a=

okáért

okáért, egy nagy következés vagyon
annak, hogy a' légyen az, a' ki az
adót lefizeti, a' ki a' portékát eladja.
Jól tudja ő azt, hogy ő magáért nem
fizet; és a' vevő, ki valójában fizeti,
azt elvéti a' portékának árrával.
Némelly Írók mondották, hogy Néró
az huszon-ötödik pénz' adóját a' ma-
gokat eladott rabszolgáknak eltörlötte;
ezért ő csak azt parancsolta, hogy az
eladó fizette meg azt a' megvevő hel-
lyett: ezen rendszabás, melly minden
adót meghagyott, eltörleni látszott azt.

Két Királyságok vagynak Európában,
hol az italokra igen erős adót ve-
tettek: egyikben a' főző egyedül fizeti
az adót; a' másikban, minden kü-
lömbség nélkül az az ivókon véte-
tik fel. Az elsőben senki sem érzi
az adó kemény voltát; a' másodikban
igen nehéznek tartatik az: abban a'

Polgár

Pólgár csak a' szabadságot a' nem fi-
zetésről érzi; abban csak a' szükséget
érzi, melly őt a' nem fizetésre kénszeríti.
A' mi több, hogy a' Pólgár szeretben,
azért az ő házában örökkévaló muto-
zások szükségesek. Semmi sem ellen-
kezik inkább a' szabadsággal: a' azok,
kik efféle hivatalokat (: l'impots :)
hozhat bé, nem szerencséltethetik
magokat azzal, hogy ők, ezekre néz-
ve, a' legjobb administratiót kitalál-
ták volna.

[redacted]

VIII. Rész.

Miképpen tartatik fenn a' játékos-
ság (: l'illusion :).

Azért hogy a' dolgoknak árra és az

adó

adó (: le droit :) confundálódhatton, a' ki fizet, annak fejében, némü-némü viszonynak kell lenni a' portéka (: la marchandise :) és a' hivatal (: l'impot :) között, és hogy egy kevés értékü élésre, ne vessen az ember felesébb való adót. Vagynak Országok, hol az adó tizen-kétszer hágja feljül a' portéka' értékét. Akkor a' Fejedelem Jobbágyaitól elvészi a' játékiságot: ők látják hogy ők egy módonn veretteinek a' mi nem hellyes; ez a' mi velek a' szolgaságot a' végső pontonn érezteti.

Továbbá, azért hogy a' Fejedelem egy illyen a' dolog' értékéhez ki-nem-nyonó-nált adót szedhessen, szükség néki magának árulni a' portékát, és hogy a' Nép azt ne vásárolhassa meg egyébütt; a' pedig ezer bajok (: inconvenient :)

alá vann vettetve.

Ezen esetben a' csalárdság igen nyereséges lévén, a' természetes büntetés, a' mit az okosság parancsol, tudni illik, a' portéka' confiscatioja, tehetetlen lészen annak meggátolására; annál inkább, hogy ezen portéka rendszerént igen csekély árru. Az embernek hát kicsapongó büntetésekhez, és azokhoz hasonlókhoz, a' mellyekkel a' legnagyobb bünöket róják meg, kell nyulni. Oda vann a' büntetéseknek minden proportioja. Ollyan emberek, kiket az ember nem tudna mint gonosz embereket tekinteni, mint latrok büntettetnek; ez a' mérséklett igazgatás' lelkének a' legellenkezőbb dolog a' világon.

Én úgy adom hozzá, minél több

alkalmatosságot szolgáltat azon ember
a' Németek a' Tisztartó /: le traitant :/ (*
megcsalására, amiál inkább gazda=
gítja azt, 's szegényíti azt. A' csalárd=
ságnak megakadályoztatására a' Tisz=
tartóknak rendkívül lévő hatalmá=
tokra kell eszközöket adni, 's minden
el van vesztve.

* Én, a' Fordító, ezen szónak:
le traitant: kitételén nem ke=
vesset törtem a' fejemet; hanem
annak több jelentései vagynak:
a' ki pedig ezen nagy munkát érte=
ni tudja, a' ki fogja találni mindenütt,
mit érteni légyen a' Nékai Praetoriális
Bíró Úr ezen; különben a' Németeknek
Pachter, Steuerbedienter, Ein=
nehmer, 's a't. értik az egy szóm.
Szépen kérem hát az olvasót, ne
vegye rossz nevem, ha hibásan va=
lahol

lakol; és méltóztattom magának
a' foglyatkozást kipótolni, egyebek-
ben is: mert, én parancsolhatok, a' szó-
kot franczjául is feljegyzettem végé-
re! Egyébb aránt, ha ezen fordítá-
somat sajtó alá eszközölhettem volna,
legjobban szerettem volna; hogy [illegible]-
tombe, egyyik lapon magyarúl, és a'
másikon franczjául lett volna nyom-
tatva, a' könnyebb Combinatióért:
és ha valaha valakik magyarúl
azt a' [illegible] nyomtatásban ki akar-
ják adni, azt a' módot is ajánlom,
mind addig, a' míg meglehetős tökél-
letes fordítása [illegible] lesz ebben
a' magyar Világ; mert én, non ut
volui; sed animo ut potui ——.

[illegible]

IX. Rész.

Egy gonosz féle rovatalról /: d'impôt :/.

Haladtomban szóllok egy némelly Státusokban a' Contractusok külömbözö clausuláira vettetett rovatalról. Hogy az ember a' Sáfártól /: du traitant :/ oltalmazza magát, nagy esmeretekre van szükség, ezen dolgok szörnyü finom kényvetések /: Raffinemens :/ alá tartozván. Akkoron a' Sáfár, magyarázója a' Fejedelem rendszabásainak /: des réglemens :/ a' szerencse javain /: sur les fortunes :/ egy akaratos hatalmat gyakorol. A' tapasztalás mutatja, hogy egy

a' papp

a' pappirosra vetett rovatal, mellyre a' Contractusnak kell iródni, sokkal jobb vólna.

II. Rész.

Hogy az Adóknak nagyvólta függ az Igazgatás' természetétől.

Az Adóknak igen könnyeknek kell lenni, a' despotiai Igazgatásban. E' nélkül kinek ereszkedne kedve fáradni itt a' földmivelésen? és továbbá, miképpen fizethetnék a' nagy adókat egy Igazgatásban, melly sommit sem pótol abból ki a' mit a' Jobbágy ád?

A' Fejedelemnek bámulandó hatalmánál és a' Nép' hallatlan gyávaságánál szükség itt semmi felöll

két

két érzelemmel nem lenni. Az adók-
nak olly könnyen beszedhetőknek,
és ollyan világoson megállittatva kell
lenni, hogy azok azok által, kik azo-
kat fizetik, sem ne neveltethesse-
nek, sem ne kitoldattathassanak:
egy rész a' föld termésseiből, egy főpénz
/ taxe par tête:/, egy mennyiségnek
adója százért a' kalmári portékák
után, egyedül csak illhetők.

Jó az, a' despotai Igazgatásban,
hogy a' Kereskedők kapjanak egy
személyes Oltalomlevelet / sauve-gar-
de; litterae protectionales; Schutz-
brief:/, és hogy a' szokás őket tisztel-
tetté: e' nélkül ők igen felette gyen-
gék lennének a' szövetségekben,
mellyekben ők a' Fejedelem' Tisztjei-
nél elegyedhetnének.

M. Léh

XI. Rész.

A' fiscalis büntetésekről.

Az egy különös dolog a' fiscalis büntetésekben, hogy a' közönséges praxis ellen, azok Európában súlyosabbak, mint Ásiában. Európában confiscálják a' portékakat, némellykor ugy az hajókat és a' szerszámokat; Ásiában nem csakhogy sem egyiket sem másikat. Ez onnan van, hogy Európában, a' kereskedőnek vagyonak birái, kik az ő elnyomatatása felől jót álhatnak; Ásiában, magok a' despota birák lesznek az elnyomók. Mit tenne egy kereskedő egy Basa ellen, ki meghatározta vólna az ő portékájának confiscálását?

©BCU Cluj

Az kurczolás az, a' mi öm magát felyülmulja, 's magát egy bizonyos szelidségre kénszeríttetve látja. Törökországban csupán csak egy adót vésznek a' bévitelért, a' mi után, az egész Ország nyitva áll a' Kereskedőknek. Az hamis félcsáltások nem vonnak magok után sem confiscatiót, sem adó' naggyobbitását. Sinában tellyességgel nem nyitják az embereknek rakodásait /: le boltit :/ ha nem kereskedők. A' Angolnál a' csalárdság, nem confiscatióval, hanem az adónak megkettőztetésével, büntetődik. A' Tatár Fejedelmek kik Ásiában városokon laknak, majd semmit sem vésznek az általmenő portékáktól. Hogy ha, Japoniában, a' Kereskedésben a' csalárdság büne főbenjáró vétek, az on-

nan

van vagyon, hogy okok vagynak minden idegenekkel lévő közösülések megtiltására; és hogy a' csalárdság itten inkább egy a' Status bátorságáért adattatott törvényekkel való ellenkezés, mint a' kereskedői törvények megtapodása.

XXI. Rész.

Viszonnya az adók' nagyságának a' szabadsággal.

Közönséges Régula: erőssebb adókat lehet venni, a' Jobbágyok' szabadságának proportiója szerént; és az ember kéntelen azokat mérsékleni; azon mértékben, a' mint a' szolgaság öregbedik. E' mindég így vólt, és mindég így lészen. Ez egy a' természet

szetből vétetett Régula, melly éppen nem változik; megtalálja ezt az ember minden országokban, Angliában, Hollándiában, és minden Státusokban, hol a' szabadság léptetve száll le Törökországig. Helvétia ettől elállani láttatik, mivel ott éppen semmi adót sem fizetnek: de az ember ennek külön okát tudja, és éppen az erősíti meg azt, a' mit mondok. Ezen terméketlen Havasok közt az élések olyan drágák, és az Ország olyan népes, hogy egy Helvéta négy annyit fizet a' Természetnek, mint egy Török a' Sultánnak.

Egy uralkodó Nép, millyenek az Athénaebéliek és a' Rómaiak vóltak, magát szabaddá teheti minden zivatal alóll, mivel a' Jobbágy Nemzeteken uralkodik. Nem fizet az a[illegible]

kere

ször szabadsága' proportiója szerént; mivel az, a' mit ért részi, nem egy Népé, hanem egy Monarcháé.

De a' közönséges Régula meg-marad mindenkor. A' mérsékletes Státusokban vagyon egy kártalanság (: dédommagement :) az adóknak nehéz-ségiért, tudniillik, a' szabadság. A' despoticai Státusokban, egy annyi érő (: un équivalent :) vann a' szabadsá-gért; tudniillik, az az adóknak ki-csinsége (: la mo-dicité :).

Bizonyos Európai Monarchiákban, mellyek a' magok' politicai igazgatá-sánál fogva, egy jobb álapotban vagy-nak, mint a' többiek, mindég arra képzeli az ember, azok nem fizet-nék eleget, mivel, a' magok' igazga-

tása

tása jószágának egy szülemenyénél (: par un effet :) fogva; azok még többet fizethetnének; és az ember mindég azon gondolatra jön, hogy tölllök magát azon igazgatást és venja meg, melly azon közösülő, mesterkéje-dő jót szüli; és a' mi méltán érdemle-né; hogy annak jobb hasznát vegyük.

XIII. Rész.

Az Adók, a' nevelésre, mellyek Igazgatásban, elfogadhatók.

Lehet, a' legtöbb Respublikákban, az adókat nevelni; mivel a' Pol-gár, ki azt hiszi ön' magának fi-zet, akarja azokat fizetni, és rend-szerént, az Igazgatás' természetének

mivé

mivénél fogva, van ő erre rendelve.
A' Monarchiában lehet az adókat nevelni; mivel ott az Igazgatás mérsékléte gazdagságokat szerezhet: ~~[illegible]~~ 's mintegy a' Fejedelem' jutalma, a' tiszteletért, mellyel a' Törvények iránt viseltetik.
A' Despoticus Státusban, nem nevelheti az ember az adókat; mivel a' végső /: extrême :/ szolgaságot nem lehet nevelni.

XIV. Rész.

Hogy az adóknak természete viszonyos /: relative :/ az igazgatáshoz.

A' fejenként való rovatal természetesebb a' szolgaságnak; ~~[illegible]~~ a' kalm

á' kalmári portékákra vött adó természetesebb á' szabadságnak, minekhogy az egy keveselbbé egyenes módon arányozódik á' személyre.

A' despotai Igazgatásnak természetes az, hogy á' Fejedelem nem ád tellyességgel á' maga Katonaságának avagy udvari emberjeinek pénzt, hanem hogy azoknak földeket osztogat, és következésképpen, hogy innen kevés adót vésznek. Hogy ha á' Fejedelem pénzt ád, tehát á' természetesebb adó á' mit ő vehet, á' főpénz, /: tribut par tête; taxa capitis :/. Ezen adó csak igen vékony /: modique :/ lehet: mert, mint hogy ennél nem lehet különbböző fertos clattisokat csinálni, á' viszszaélések miatt, mellyek ebből fognának támadni, az Igazgatás igazságtalan-

ságát

ságát és erőszakosságát nézve, tehát az embernek szükségesképpen annak becsűjéhez kell magát szabni, a' mit a legszegényebbek fizethetnek.

A' mérséklett Igazgatásnak természetes adó, a' róvatal a' kereskedői dolgokon. Ezen róvatal, valósággal a' vévő által fizettetvén, noha a' Kereskedő azt előre lefizeti, egy kölcsönözés, a' mit a' Kereskedő már a' Vévőnek tett: e' szerént a' Kereskedőt, valamint a' Státus közönségest adóssának, ugy minden Privatusok' hitelezőjének kell tartani. Ő fizeti előre a' Státusnak az adót, a' mit a' vévő néki valamikor ki fog fizetni; és ő fizette, a' megvásárlóért, az adót, a' mit a' portékáért fizetett ő. Következésképpen az ember hát, hogy minél mérsékeltebb az Igazgatás, minél inkább uralkodik a' Szabadság' lelke, minél inkább bátorságosítva vagynak a' Vagyonok, annál könnyebb a' kereskedőnek

nek előre fizetni a' fontos adókat. Angliában, egy Kereskedő valósággal előre ád a' Státusnak, minden hordó borért, a' mit ő vészen, ötven vagy hatvan font Sterlingot. Mellyik az a' Kereskedő, a' ki valami illyen dolgot merne mivelni, olljan igazgatású Országban, mint Törők-ország? és a' midőn ezt merné tenni, miképpen merné ezt, egy gyanus, bizonytalan, pusztult vagyonnal?

XV. Rész.

A' szabadság' visszaélése.

A' szabadságnak ezen nagy hasznai mivelsék, hogy az ember tulajdon a' szabadsággal visszaélt. Minthogy a' mérséklett Igazgatás oly szép fugenatokat szült, az ember ezen mér-

széklettől

sikletttől állott: mivel az ember nagy adókat vett, rendkívül valókat akart venni: és elsemésvén /: mécontent :/ a' szabadság kezét, melly ezen ajándékot adja, a' szolgasághoz adta magát, a' melly mindent megtagad.

A' szabadság szülse az adók rendetlenségét /: excès :/ de ezen rendetlen adóknak következése /: l'effet :/ az, hogy ezekből a' szolgaságot szülik; és következése a' szolgaságnak az, hogy ez az adóknak kisebbedését szüli.

Ásia' Monarchiáinak majd minden parancsolatai /: edictum :/ csak azért vagynak, hogy minden esztendőben Birodalmokból valamelly tartományt az adók alúll [illegible] kivegyenek: azok akaratjának hirdetései /: les manifestations :/ jótétemények. De Európában, a' Fejedelmek parancsolatai busíttanak, az előtt, hogy

hogy azokat látta az ember, mivel
ők azokban mindenkor a' magok
szükségekről szóllanak, és soha
sem a' miéinkről.

Egy bocsáthatatlan gondatlanság-
ból, a' mi a' ministereknek, ezen Ország-
okban, az igazgatásnál, és gyakran
az éghajlatnál fogva, tulajdona, a'
Népek ezen hasznot vonják, hogy
azok uj kívánságokkal mindenek
szüntelen megterheltetve. Ezen a'
költségek nem nevekednek, mivel
itt semmi uj javallatokat (projet:)
nem tesznek az ember: és ha törté-
netből tesznek, azok olly projectu-
mok, a' mellyeknek a' végét látja,
és nem elkezdett projectumok. Azok,
kik a' státust kormányozzák, nem
csigázzák azt, mivel ők önnön
magokat szüntelen nem csigázzák.
De, nálunk, lehetetlen az, hogy né-

künk

tünt Finánczciáinkban valaha régulát tegyenek, mivel mi míndönkor tudjuk, hogy valamit akarunk csinálni, és soha nem azt, a' mit csinálni akarunk.

Nálunk több nem nevezik egy Ministernek azt, a' ki a' közönséges jövedelmeknek a' bölcs Sáfárja /: le dispensateur :/ hanem annak, a' ki kitanult mesterkedő ember /: homme d'industrie :/ és a' ki felgondolja azt, a' mit módoknak /: des expédiens :/ neveznek.

XVI. Rész.

A' Mahometánok hódittásokról.

A' felettébb való adó volt az, a' mi a' Mahomédánusoknak hódittásait olly bámulásra méltó kön-

nyűvé

nyüvé tette. A' Népek, azon folyvást lévő követeléste helyett az hadakozásoknak, mellyeket a' Császárok találós fösvénysége felgondolt vólt, látták magokat egy egyszerü, könnyen fizetendő, és éppen ugy is felvétetendő adó alá vettetve; Szerencsésebb vólt engedelmeskedni egy barbarus Nemzetnek, mint egy megvetett Igazgatásnak, a' mellyikben azoknak, egy szabadságnak, a' mi többé már nem vólt, minden incommentáit, egy jelen való szolgaság' minden istenyatottságával, kellett szenvedni.

XIII. Rész.

A' Csapatoknak /: des Troupes :/ neveléséről.

Egy uj ragadó nyavalya serjedt el Európában; abba estek a' mi

Fejedelmeink, és velek egy rend=
felettvaló számú csapatokat tart=
tat. Ennek megvagynak újúlásai
(les redoublements) 's a' szükséte=
gesképpen ragadóssá válik: mert
mihelyt egy Státus, azt, a' mit az
á' maga csapatjainak nevez, neveli,
a' többiek hamar nevelik a' magokéit;
olly módon, hogy ez által semmit
sem nyér az ember, mint a' köz romlást.
Mindenik Monarcha lábon tart=
ja minden hadi seregeit, á' mik néki
lehetnének, ha Népjei a' kiirtás' ve=
szélyében forganának; és ezen erölködését
mindeneknek mindenek el=
lenn békességnek nevezik. Úgy is el=
patkolt Európa, hogy a' Privátusok=
nak, a' kik azon helyheztetésben
lennének, hol ezen Világ' részében
három legvagyonosabb Hatalmasságok
vagynak, nem lenne miből élniök.
oh; gazdagságaink és az egész világ
kereskedése ...

kereskedésk mellett, szegények vagyunk,
és majdség a' sok katonatartás miatt,
nem lesz egyebünk mint katonánk,
és leszünk mint a' Tatárok.

A' nagy Fejedelmek, nem elégedvén
azzal meg, hogy a' kisebbeknek álapot-
jait megvásárolják, minden jobb fri-
gyeket (: des alliances :) kezeinek fi-
zetni; az az, pénzeket majd min-
dég vesztem.

Egy illyen álapotnak (: Situation :)
következése az adóknak öszkeivaló
nevelése: és, a' minden eszközöket
elvág, nem tart többé számot
az ember a' jövedelmekre, hanem
hadat folytat capitálisaival.
Nem hallatlan az, hogy Státusok
vetik, a' békesség alatt, zállagba föld-
jeiket; és, hogy magokat elmenekítsék,
arra eszközöket fordítnak, a' mellyeket
rendkívülvalóknak hívnak, és ollyan

formám

formánn, hogy a' legfajultabb tékozló-
fő nehezen vetemedne arra.

XVIII. Rész.

Az adóknak elengedéséről.

Napkelet' nagy Birodalmainak Maximáját, hogy azon Tartományok-nak, mellyek szenvedtek, adója elen-gedtetten, igen helyesen kellene a' mo-narchiai Státusokba bé-hozni. Vagy-nak igenis, hol a' bé-irtetve vagyon; (de az inkább terhel, mintha bé sem vitetett vólna; mivel a' Fejedelem sem több sem kevesebb adót nem vévén, az egész Státus jótállóvá / solidaire: / vállik. Azért hogy egy fa-lum, a' melly rosszul fizet, könnyít-tsen az ember, egy mást valahol, a' mellyik jobban fizet, terhel; az elsőt

nem

nem segít, a' másikat pedig elpusztítja.
A' Nép, az huszárnátok' fizetése' felet-
ménnek szüksége, és a' terheltetések' fi-
zetése' ijedségének veszedelme között,
elsüggedve vagyon.

Egy jól kormányozott Státusnak, egy
kiszabott summát, mint költsége'
első ágát, a' történetes esetekre, félre
kell tenni: úgy van az a' közzel, mint
a' magánosokkal, kik elpusztítják
magokat, mikor jószágaiknak jöve-
delmeit mind elköltik.

A' jótállásra nézve (: a' bogárd de la
félidőse :) ugyan azon Italia' lakósai
között, azt mondották, hogy az helyes
lenne, mivel vesztekből egy alatt a-
mos következést lehetne felszenni: de
könnyen vette az ember, hogy a' félrések
felől, egy magára nézve igazságta-
lan és romlandó dolgot keljen behozni.

XIX. Rész

XIII. Rész.

Mi ittöbb a' Fejedelemnek 's a' Népnek, kiadása avagy folytatása, az adóknak?

A' gazdaság' folytatása egy jó hazanézpersttyá' dolga, a' ki takszékotsággal 's rendel önnön maga szedi' bé jövedalmeit.

A' gazdaság által (: par la végie :) a' Fejedelem 's a az adók' felvevésiéttatásának avagy késleltetésének, követvén a' maga avagy Népé' szükségeit. A' gazdaság által ö megkíméli a' Népnek az árendások' mérhetetlen hasznait, kik azt egy végitelen módon fejik. A' gazdaság által, a' bé vett pénz kevés kézen mégyen által, az oggonakon

a' Fejed

a' Fejedelemhez jut, következőleg hamarább visszakerül a' Néphez. A' gazdaság által, a' Fejedelem megkiméllti a' Népet egy véghetetlen gonosz törvényektől, mellyeket az árendátorok' alkalmatlan fösvénysége, kik egy jelenvaló hasznokat mutatnak a' jövendőre nézve lévő gyáva rendszabásokban, csikar.

Mikéntt az, a' kinek pénzre vann, mindenkor úrra másnak, úgy az Árendás /: le traitant :/ tulajdon a' Fejedelem felett, Despotává csinálja magát; ő nem törvényadó, hanem őt kénszeríti a' törvényhozásra.

Én megvallom, hogy némellykor hasznos egy újonnan felállítson adót árendába adni: vann egy mód és találmányok a' valóságok' megelőzésére, melly az árendátorok' hasznát kezekre szolgáltatja, és a' mit a' jövedelmek' beszolgáltatói /: les régisseurs :/ nem tudnak volna felgondolni; már a' feltedés

Sze

Systemája az Arendások által egy-
szer megállittatván, hasonnal lehet
a' gazdaságot [: la régie :] béhozni.
Angliában az Accisák' és Posták'
jövedelmének mái administratioját
az Arendásoktól [: des fermiers :] külö-
nözötték.

A' Respublicákban, a' jövedelmek
majd mindenkor gazdaság alatt
[: en régie :] vagynak. Az ellenkező
intézet volt egy nagy hibája a'
Római Igazgatásnak. A' despoticai
Státusokban, hol a' jövedelmek' ad-
ministratioja bé vann vitetve [: où
la régie est établie :] a' népek sok-
kal inkább boldogabbak; bizonysá-
ga ennek Persia és Sina. A' legsze-
rencsétlenebbek azok, hol a' fe-
jedelem tengeri kikötőit és kereske-
dő Városait árendába adja. A' Mo-
narchiáknak historiája tömve vann

az

az Arendátorok által tett rútságokkal.

Néró felbosszonkodván a' Publicanusok' huzavonáitainn, minden rovatalokknak eltörlésére a' lehetetlen és nagylelkü projectumot formálta. Ő nem gondolt a' magányos gazdálkodásra: ő négy Rendeléseket tett; hogy a' Zsukarok (f. les publicains) ellen tett törvények, mellyek addig titokban tartattak, hirdettessenek ki; hogy a' Zsukarok ne csikarhassák fel, a' mit esztendőn által elhalasztanak vólna; hogy légyen egy Praetor tétetve, azért hogy az ők processusaikat lássa el formalitások nélkül; hogy a' Kereskedők hajójokért ne taxáltatnának semmit fizetni. Néhol fénylik szépenn az a' Császár!

K. K. Ráb

XX. Rész.

A' Sáfárokról. /: des traitans:/

Minden el van veszve, a' midőn a' Sáfároknak nyereskedő mestersége, gazdagságaik által, még egy tiszteletes mesterséggé is eljut. E' jó lehet a' despotai Státusokban, hol gyakran az ők' szolgálatja az Helytartók' kötelességeinek tulajdon egy részét pótolja ki. Nem jó a' Respublicában; és egy hasonló dolog pusztította el a' Római Respublicát. Nem jobb az a' Monarchiában; semmi sincs ellenkezőbb ezen igazgatás' lelkével. Egy unalom /: dégoût:/ lepi meg mind a' többi Státusokat; a' becsület elveszti itt minden tekintetét, a' maga megkülömböztetésnek lassú és természetes eszközei nem érdeklenek többé, és az igazgatás'

a' nag

a' maga principiumában megrontatik.

A' mult időkben nagyon botránkoztató gazdagulásokot /: fortunes scandaleuses :/ ért az ember; a' volt egy a' nyomoruságai közül az ötven esztendős háborúnak: de akkor, ezen gazdagságok nevetségeseknek néztettek, és nem bámulták azokot.

Minden professiora nézve vagyon egy sors /: un lot :/. Sorsa azoknak, kik az adókot szedik fel, a' gazdagságok; és a' jutalmai ezen gazdagságoknak, magok a' gazdagságok. A' dicsőség és a' becsület azon Nemességért vagynak, a' melly nem ismér, nem néz, ezer más igaz jóságot a' becsületesnél és a' dicsőségnél. Díj széles ő tekintet néz azon Ministerekre és Főtisztviselőkre, kik a' munka után csak munkát várnak, vigyáznak éjjel nappal az Ország boldogságára.

XIV. Könyv

XIV. Könyv.

A' Törvényekről, azon viszonyban, a' mi azoknak vann az éghajlat' természe-tével.

I. Rész.

Közönséges Képzet.

Ha igaz az, hogy a' lélek' caractere, és a' szívnek indulatai, a' külöm-

bözö

©BCU Cluj

bözö óghajlatok alatt, végetlenül kü-
lömbözök, tehát a' Törvényeknek
ezen indulatok' külömbségeihez és
caracterek' külömbségeihez viszony-
zani kell.

XI. Rész.

Miképen külömbözök az embe-
rek a' külömbözö Climákban.

Az hideg levegö, a' mi testjeink
külsö rostjainak /: des fibres :/ szél-
végeit /: les extrémités :/ összeszo-
rítja; 's neveli azoknak feszessé-
gét, és segíti a' vérnek visszafu-
tását a' szivhez a' külsö részekből.
Ez ugyan ezen rostokat kurtítja;
tehát még neveli is ez által azok-
nak

nak erejét. A' meleg levegő ellenben a' rostok' színvégeit megereszti; és hosszabbítja: tehát é' fogyasztja azoknak erejét és rugósságát.

Tehát az hideg klímák alatt több elevenséggel bír az ember. A' szívnek hatása és a' külső rostvégek' visszahatása itt jobban folynak, a' nedvességek jobban egyarányban vagynak, a' vér inkább űzetik a' szív felé, és így magának a' szívnek több tehetsége vann. Ezen nagyobb erőnek sok fogyasztásokat kell szülni: példának okáért, több magához bizakodást, az az, több bátorságot; a' maga felsőbbségének több ismeretét, az az, kevesebb boszszúállás' kívánását; több vélekedést a' maga bátorsága felől, az az, több szabadosságot (: franchise :), kevesebb gyanút

nét, tekervényt (politique) és ravasz-
ságot. Végre, az által ő czaractereknek
igen különbözőknek kell lenni. Vessünk
valakit egy meleg és békességes helyre;
annak bátorsága, a' most mondott okok-
ból, szivében igen nagyon el fog csügged-
ni. Hogy ha ezen környülállások között, egy
merész dolgot javaslana az ember ne-
ki; tehát, a' mint hiszem, igen kevés
kedvet fogna arra benne találni; az ő
jelenlévő gyengesége bátortalanná
fogná őt tenni: ő mindentől fog fél-
ni; mivel észre fogja, hogy semmit
sem tehet. A' meleg országok' népei
félénkek, mint a' vének; az hideg or-
szágbéliek bátor szivűek, mint az
ifjú emberek. Ha mi az utolsó há-
borúkra figyelmezünk, azokra, mel-
lyek leginkább szemeink előtt vagy-
nak, és a' mellyekben mi egy bizonyos,

nemé

mestszérről östzeveszkesettlen környü fogyatokat jobban láthatunk, úgy öszve fogjuk venni igen jól, hogy az északról á' déli országokba általvitetett népek, nem vittek ott és olyan szép tetteket végben, amint az ök hazafi'társok, kik á' magok tulajdon climájokban működvén, elövették minden bátorságokat.

Az északi népek rostjainak ereje okozza, hogy az eledelekből á' legdurvább nedvek kivonatnak. Ebből két dolgok származnak: egy az, hogy az eledel nedv' /: chyle :/ avagy á' testbéli nedvesség' /: limphe :/ részei, az azok nagy felsö színeinél /: surface :/ fogva, alkalmatosabbak á' rostokba vitetésre, és azoknak táplálására: más az, hogy azok, durvaságoknál fogva kevésbbé alkalmatosok az

inas

inas rostnak egy bizonyos finomsá-
got adni. Ezen Népek hát nagy ter-
mátüek lésznek, és kevés elevenségük.
Az inak (: les nerfs :) körüll, mellyek
minden óldalról a' mi bőrünknek szö-
vedékénél végeződnek, mindenik egy
nyalábocskát (: un faisceau :) formál:
rendszerént a' nem az egész ín, a' mi
mozdíttatik, az annak egy véghetet-
len kis része. A' meleg Országok-
ban, hol a' bőrnek szövedéke oszto-
kodott (: relache :), az ínaknak bütüi
(: les bouts :) nyitvak, és a' leggyengébb
tárgyak' legkisebb érdeklésére ki
vagynak tétetve. Az hideg Országok-
ban a' bőrnek szövedéke összevo-
nult, és a' bimbók (: les mame-
lons, papillae :) össze szorítattak;
a' kis bojtok (: les petites houpes :) né-
mü

mü módonn inasrakadnak (: paro-
lytiqueo :/; az érzés (: la sensation :/
nem megy' könnyen az agyvelőre,
mint mikor rendkívül erőtt, és az
agyig nervustól együtt vagyon.
De a' képzelődés, az ízlés, az érzés,
az elevenség, mind egy végetlen
számú kis érzőinaktól függenek.

Én megvizsgáltam egy ber bérs-
nyelvnek külső kövedékét, azon
az helyen, hol az a' prostra látás
szerénz bimbókkal (: mamelons :/
borítva látszik. Ezen bimbókon, egy
nagyító üveggel (: microscope :/, kis
hőszálakat avagy egy pelyhecske
nemet láttam; a' bimbók között, pyrá-
misok állottak, melyek betűvel mint
kis csetetek formálódtak. Vagyon úgy
tetszik, hogy ezen pyramisok tész-
ik az ízlésnek fő' eszközét (: le

principe

principal organe du goût:/.

Én ezen nyelvnek felét meg= fagyattam; és pettsa lézzommal nézve, a' bimbócskákat észrevehetőleg kis= sebbülteknek találtam; némelly sorai ezen bimbócskáknak szintúgy a' magok hüvejjében vonultak vólt: an= nak szövetjét nagyitto-üveggel vis= gáltam meg, és nem láttam több pyrámisokat. Ugyan azon mértékben a' mint a' nyelv felengedett, a' bimbók a' pettsa látoiska láttzottak ismét émelkedni; és a' nagyitto-üveg szerént a' kis bojtok kezdettek ujra megjelenni.

Ezen észrevésel /: observation:/ erősíti azt, a' mit mondattam, hogy az hitség tartományokban az inas bojtocskák kevesebbé álnak nyitva: a' magok hüvejjébe vonják

magok

nagyokat, hol azok a' külső tárgyak' érdeklésétől fedeztetve vagynak. Az érzések tehát kevesebbé élez-venek.

Az hideg Tartományokban, ke-vés érzékenysége fog lenni az em-bernek a' gyönyörűségek iránt; nagyobb lészen a' mérsékeltekben; a' forró Tartományokban, végheted-len lészen az. A' mint az ember, a' Klímákat a' Szélesség' lépcsői szerént külömbözteti, úgy azokat megkülömböztethetné, úgy szólva, az érzékenység' grádusai szerént. Én láttam az Angliai és Olasz-Or-szági Énekes-játékokat: azok u-gyan azon Darabok és Játszók: de ugyan azon musika a' két Nem-zetekre nézve olyan különböző benyomást csinál, az egyik olyan

nyugodt

nyugodt, és a' másik olyan elszagad-tatott, hogy a' fughatatlannak tartatik.

Éppen így lészen ez a' fájdalommal: a' bennünk félébresztetik testünk' némelly rostjainak szaggattatása által. A' Természet Ura úgy rendelte, hogy ezen fájdalom annál erősebb lenne, minél nagyobb lenne a' megbántatás. Hoda a' nyilván vagyon, hogy nagy testjei és durva rostjai az északi népeknek a' megbántásra kevesebbé alkalmatosok, mint a' meleg tartományok' népeinek gyenge rostjai; tehát a' lélek ottan kevesebbé érzékeny a' fájdalomra. Nyúzni kell egy muszkát, hogy érzést adjon belé az ember.

Ezenfinum

Ezen finum organumaiknál fogva, a' mellyekkel a' meleg tartományokban bír az ember, a' lélek, mind az által, a' minek közevan a' két nemek' egygyesítésére, a' legfelsőbb módon felindul, minden ezen tárgyra nézve.

Az északi Clímákban, a' szerelem' physicumának alig vagyon azon ereje, hogy magát jól érezhetővé tégye; a' mérsékletett Clímákban, az ezer hozzájáruló dolgokkal kirészeteze szerelem magát olyan dolgok által teszi kellemessé, mellyek mindjárt kezdetben tulajdon annak látszanak, noha még nem teszik a' szerelmet; a' forróbb Clímákban, a' szerelmet magáért a' szerelemért szereti az ember, az egygyedülvaló a' boldogságnak, az az élet.

Az' déli

A' Déli Tartományokban, egy puha (: délicate :) gyenge, de érzékeny Machina oda adja magát egy szere-lemnek melly, egy Sérailban, ébred és elégetti magát szünet nélkül; avagy pedig egy szerelemnek, melly a' fejér népeket egy nagyobb függetlenségben hagyván, ezer nyughatatlanságoknak vann kitétetve. Az északi Országokban, egy egésséges és izmos, de szilaj Machina gyönyörüségeit leli mindenben, a' mi a' lelket ismét mozgásban hozhatja, a' vadászatban, az utazásokban, a' fegyverben, a' borban. Találni fog az ember az északi Climákban népekre a' kik kevés vétkekkel, elég érdemekkel, sok nyilt szivüséggel, és egyenességgel birnak. Közelitts az ember

ember a' déli tartományokhoz, azt fogja hinni, magától a' Rosszaktól távozik; elevenebb passiók fogják a' bünöket sokasitani; mindenik azon fog lenni, hogy másoknak jólléte övéggye el mind azon hasznokat, a' mellyek éppen ezen passióknak kedvezhetnének. A' mérsékletes tartományokban, Népeket fog az ember látni, módjokban, önnön vétkeikben, és virtusaikban, álhatatlanok: a' Clima ott nem eléggé meghatározott minémüségü, azoknak magoknak meghatároztatására.

A' Climának hévsége olly fellette erös lehet, hogy ott a' Test éppen erötelen lészen. Akkoron, a' bátorság magára a' lélekre is kiterjed; semmi ujságkivánás,

semmi

semmi nemes valamihez fogást, semmi nagy lelkü gondolkozást; az kaj- landvásságok ott mind szenvedők képe- nek; a' restség fogja ott a' boldogsá- got kicsinálni; a' legtöbb fenyite- tések a' kiállásra nem lésznek ott olly bajosok, mint a' lélek' munkája; és a' szolgaság nem elviselhetetlen, mint a' lélek' ereje, melly az önn' maga vezérlésére szükséges.

XXI. Rész.

Ellenmondás bizonyos déli Népek' caracteriben.

Az Indusok természetes szerént bátortalanok; magoknak az Európaiaknak Indiákon születtett

gyerm

gyermekeik elvesztik az ők' Kli-
májának bátorságát. De miként
egyezik meg az az ők iszonyatos
cselekedeteikkel, szokásaikkal,
kegyetlen lakolásaikkal /: pámiton-
cos barbaraság :/? Ott a' férjfiak
kikötetlen vastagaknak vetik
alája magokat; az asszonyok
elégetik ön' magok magokat:
a' mégis igen sok erősség annyi
gyengeség mellett!

A' Természet, melly ezen Népek-
nek egy gyengeséget adott, a' melly
őket félénkekké teszi, egy ollyan
eleven képzelődő tehetséget is ajján-
dékozott nékiek, hogy őket min-
den felettébb megilleti. Az orga-
numoknak ugyan ezen finom-
sága, a' minélfogva az hatásról

ítéz

irtóznak, arra is szolgál nékiek, hogy ők ezen dolgoktól inkább félnek, mint az haláltól. Ugyan azon érzékenység okozza azt bennek, hogy ők minden veszedelmektől futnak, és minden veszedelmekkel vakmerőül ütköznek.

Mikeppen a' gyermekeknek egy jó nevelés szükségesebb, mint azoknak, a' kiknek lelke érettségben vagyon; így az ezen éghajlatokban lévő Népeknek is több szüksége vagyon egy bölcs törvényadóra, mint a' miénkben lakóknak. Minél kimé-nyebben és erősebben meg illetődik (: frappé :) az ember, annál többet használ illő módon meg-illetődni, hogy előitéletekkel el ne teljen, és az okosság által vezes-tessen.

tetten.

A' Rómaiak' idejében, Európa' északi Népei, mesterség, nevelés szinte Törvények nélkül éltek: és azonban, egyszerű ezen Klimák' durva fibráival öszvekaptsoltatott jó egésségnél fogva ők magokat egy csudálkozásra méltó bölcsességgel tartották sem a' Rómaiak' talmatság[?] ellen, azon pillantatig, midőn erdejekből kijöttek annak porrá tevésére.

IV. Rész.

A' Vallás, Erkölcsök, Módok, Törvények, változhatatlanságának oka, a' napkeleti Tartományokban.

Ha öszvel az Organumanok' gyengeségével, a' mellyfogva a' napkeleti Né-

pek a' Világom a' legerősebb bényo-
másokat kapjját, agy a' lélekben lévő
természetekkel a' testével öszvekötte-
tett bizonyos rendszégre, melynek okáért,
hogy ezen lélek semmi dologra, igaz-
kodásra, igyekezetre ne légyen alkal-
matos, botlik az ember; észre fogja
venni, hogy a' lélek, melly egyszer
bényomásokat kapott, többé nem
változtathat azokon. E' színéljá,
hogy a' Törvények, az erkölcsök,
a' módok, szintúgy azok is, a'
mellyek imígy-amúgy (: indifferen-
ter :) tetetnek, mint az öltözkö-
désbéli mód, mais napkeletenn
úgy vagynak, mint ezer esztendők-
kel előbb.

V. Rácz

V. Rész.

Hogy a' régi Törvényadók azok, ákik az Éghajlat' hibáinak kedveztek, és a' jók azok, a' kik azoknak ellenmondva ezek' mozgokat.

Az Indusok, hitték, hogy a' nyugodalom és a' semmiség /: le néant :/ fundamentoma minden dolgoknak és a' vég, hol azok határozódnak. Ők hát az egész dologtalanságot /: inaction :/ ugy nézik mint legtökéletesebb állapotot és tárgyát kivánságaiknak. Ők a' Fő Valóságnak Mozdithatatlan nevezetű nevet adtak. A' Siámbéliek, hitték,

hogy

hogy a' fő boldogság, nem tenni kö-
telest lelkesitteni egy Machinát és
egy Testet munkába hozni, abból
áll.

Ezen Országokban, hol a' felettébb
való melegség erőtlenitt és nyom, a'
nyugalom olly' édes, és a' mozgás olly'
únalmas, hogy a' Métaphysicának
ezen Systhémája természetesnek
tetszik; és Fohi /: Foé :/, az Indu-
sokrnak Törvényadója, azt követte,
a' mit érzett, a' midőn ő az embere-
ket egy felettébbvaló szenvedő álla-
potba helyheztette: de az ő Clima'-
rettségéből származott tudománya,
kedvezvén az ő mezejének, ezer
rosszat okozott.

China' Törvényadói okosabbak vól-
tak, a' mikor nem nézvén az embe-
reket

reket nyúgalmas állapotban hol egyszer lenni fognak, hanem az élet kötelességeinek betöltésére őket hajtani alkalmas múnkásságban, ők azoknak Religiot, Phylosophiát, és egész gyakorlásában levő Fővonyeket adják. A' physicai okok minél inkább vonták az embereket nyúgalomra; annál inkább kell a' moralis okoknak azokat attól eltávoztatni.

VI. Rész.

A' Földeknek miveléséről a' forró Climákban.

A' Földmivelés a' legnagyobb múnkája az embereknek. minél inkább vonja a' Clima őket szem múnkától

rak

nak kerülésére, annál inkább kell erre serkenteni. Ekkeppen az Induk' föveimnyei, mellyek a' földeket a' Fejedelmeknek adják, és a' Birtokat a' tulajdonság' lelkétől megfosztják, a' Clima' gonosz következéseit, az az, a' természeti restséget nevelik.

VII. Rész.

A' Barát-rendről /: de monachisme: /

A' Barát-álapot itt ugyan azon rosszakat csinálja: a' Napkelet' meleg tartományaiban támadott, hol az ember kevesebbé hajlandó a' munkásságra, mint a' kímélésre /: á la speculation: /.

Ásiában

Ásiában a' Dervisek' avagy a' Barátok' száma, ugy látszik, a' Cli-ma' melegségével nevekedik; In-diákon, hol türhetetlen meleg vagyon, nyüzsögnek azok. Európában éppen ezt a' különbséget lelájja az ember.

A' Climától való restségnek meggyözésére, igyekezni kellene a' Törvényeknek minden eszközöket megvonni a' dologtalan élettöl: de a' Déli Európában azok éppen ellen-kezöt müvelnek; azok, azoknak, a' kik henyék akarnak lenni, a' szemlélödö élethez illö [illegible]-kat adnak, 's ezekkel szörnyü gaz-dagságokat kötnek öszve. Ezek az emberek, kik egy bövölködés-ben élnek, a' mi nékiek terhes vagyon, helyesen adakoznak a' kele-

tén

letén=fejjebb=valókból az olyas népnek /: an bad people :/: az a' Jó=ízágak' tulajdonságát elfojtotta; ők annak azt megtérítték tunya= ~~[illegible]~~ sággal, a' mit ők annak szolgáltatnak, és az arra jut, hogy önnön nyomorúságát szerette.

. . . .

VIII. Rész.

Jó szokás Sinában.

A' Tudósítások Sináról, a' föld=mivelés' ceremóniájáról emlé=keznek, a' mellyet a' Császár min=den esztendőben elévészen. Ezen közönséges és pompás tettel a' Népe=ket a' szántás=vetésre akarta az embert serkenteni.

A' mi több

A' mi több, a' Császár sidúlitva vagyon minden esztendőben azon mun-káltkodó ember felöll, a' ki magát a' maga Profesztiójában leginkább megkülömböztette; ezt ö Mandar-rinnak tészi a' nyólczadik Clas-sisban.

A' régi Persáknál, a' Chorremo-ruz nevü Hónapnak nyólczadik napján, a' Királyok levetkezték pompájokat, hogy egyenek a' szán-tóvetőkkel. Ezen Intézések felette jók a' szántásvetésnek feléllesztésére.

XII. Részt.

Eszközök a' Szorgalomnak

(l'industrie) felébresztésére.

Meg fogom a' XIX. Könyvben mutatni, hogy

hogy a' rest Nemzetek rendszerént kevélyek. Lehetne a' következést az ok ellen /: l'effet contre la cause :/ fordítani, és a' restséget a' kevélység által elűzni. Délem Európában, hol az emberek a' becsűllet pontja /: le point d'honneur :/ által annyira csiklándoztatnak, jó lenne a' földmívelőknek, a' kik földjeiket legjobban mivelték, avagy a' Mesteremberekneк, a' kik szorgalmokat leg tovább vitték volna, jutalmakat adni. Ez a' praxis szintúgy minden Országban jól üt ki. 's a' mi időnkben szorgaltatott az Hiberniában egy leg többet érő Vászon-manufacturát, a' mi van Európában.

K. Reiz

II. Rész.

A' Főzvényekről, mellyeknek befolyása vagyon az embereknek józanságára /: à la Sobriété :/

A' meleg Országokban, a' vérnek vizes része igen elvész a' ki'gőzölgés által; tehát itt azt egy hatomlo folyamattal kell kipótolni. Ott a' vérnek egy kiválóképpen való hasżna vagyon, az ezért iszsuk ott a' vérnek golyóbisotskáit, mellyek a' vizes résznek elgőzölgése után hátramaradtak, öszveolvasztnák.

Az hideg Országokban, a' vérnek

©BCU Cluj

vizes része a' kigözölgés által kez-
vétre párállik el; az abban nagy
bövségben marad hátra. Ennek hát
lehet élni a' Szeszes italokkal
(: liqueurs spiritueuses :) a' nélkül
hogy a' vér öszvealugyon. Így az
ember tele vagyon nedvességgel;
az erös italok, mellyek a' vért
mozgásba hozzák, itt megjárhatt-
nak.

A' Mahomet Törvénye, melly
tiltja a' bor italt, itt az Arábia'
Climájának egy Törvénye: Maho-
met előtt, a' víz is vólt az Arabsok'
közönséges itala. A' Törvény, melly
a' Karthagóbélieknek borivást
megtiltotta, szintén egy Törvénye
vólt a' Climának; valósággal
ezen két Országok' Climája közel
egy forma.

Egy hasonló

Egy hasonló törvény nem lenne
jó az hideg Országokban, hol a'
Clima egy bizonyos termékenyi
vesztegségre, a' melly igen külön-
böző a' személlyes vesztegségtől,
láttatik [redacted] kerülkezni tetszeni.
A' vesztegség (f. i. l' Epizognensis:) min-
den földön bévitetve találtatik,
a' Clima hidegségének és nedves-
ségének proporziójában. Így az
Aequatortól a' mi Polusunkig,
meglátod a' vesztegséget a' szélet-
ség' gradusaival nevekedni. Nem
ugyan az Aequatortól az ellen-
ben álló Polusig, a' vesztegségeket
úgy találod ott tovább délre men-
ni, a' mint azt ezen az oldalon
éjszak felé láttad.

Termésszetes az, hogy, az hol a'

bor-

ban a' Climával, és következés-
képpen az egésséggel ellenkezik,
a' rendetlenség f: l'excès: jobban
keményebben büntettetten, mint
azon Országokban, hol az iszá-
kosságnak kevés ártalmas kö-
vetkezése vann a' személyre néz-
ve; hol a' társaságra nézve is ke-
vés; hol az embereket nem csinál-
ja dühösökké, hanem egyedül osto-
bákká. Így a' törvények, mellyek
egy ittasodott embert megbüntetnek,
mind az hibáért, a' mibe esett,
mind a' részegeskedésért, csak a'
személyes részegségre, és nem a'
nemzeti részegségre vóltak al-
kalmaztatva. Egy Németh iszik
szokásából, választásából.

A' meleg Országokban, a' fibrá-

nak megerősödése a' folyamatoknak
egy nagy kipárolgását okozza: de a' ke-
mény részek kevesebbé vesztenek tehát.
A' fibrák, mellyek csak egy igen gyenge
hatással és kevés rugósággal bírnak,
nem vesztik igen el magokat; kevés
tápláló nedvesség kell azoknak ki-
pótolására: igen kicsit eszik hát
az ember.

A' különböző Nemzetségek, a' különm-
böző Climákban, formálták a' kü-
lömböző életmódokat; ezen külöm-
böző életmódok formálták a' Törvé-
nyeknek különböző nemeit. Hogy egy
Nemzetben az emberek sokat közösköd-
jenek együtt, bizonyos Törvények
kellenek; mások kellenek abban,
egy Népnél, hol az ember nem kö-
zösködik.

XI. Szitk

XI. Rész.

A' Törvényekről, mellyeknek béfolyása vann a' Clímának betegségeibe.

HERODOTUS mondja, hogy a' Sidóknak Törvényei a' Bélpoklos-ság felöll az Egyiptombéliéknek practicusából vétettek. Valójában, az hasonló betegségek hasonló segédeszközöket kívánnak. Ezen Törvények a' Görögök és az első Rómaiak előtt szintúgy esmeretlenek voltak, mint a' gonosz is. Egyiptomnak és Palestinának Clímája azokat szükségessé tette; és a' könnyűségnek, a' mivel ez a' nyavalya bír az elharapozásra, eléggé ösztö-

szünte

sünkre kell adni azon törvények
bölcsességét, és előrelátásait.

Mi magunk tapasztaltuk annak
következéseit. A' Kereszt-hadak
(: les croisades :) hozták vólt a' bél-
poklosságot hozzánk; a' bölcs rend-
szabások, mellyek tétettek, meg-
gátolták azt, hogy a' Nép' nyaká-
jába kapjon.

A' Longobárdusok' Törvényei-
ből látja az ember, hogy azon
betegség a' Kereszt-hadak előtt
már Olasz-országban el vólt
terjedve, és a' törvényadók' figyel-
mét magára vonta. Rotháris
parancsolta, hogy egy a' maga ház-
ából kitaszíttatott és különös hely-
re utasíttatott Bélpoklos, ne tehas-
son rendet javaira nézve; mivel

azon

azon szempillantattól fogva, hogy házából kivonatatott, holtnak néztettetett. Hogy a' Bélpoklosokkal minden közösülés megakadályoztatton, őket a' polgári dolgokra tehetetlenekké tette az ember.

Én gondolom, ezen betegség Olaszországba a' Görög Császárok' hadastaiaikkal hozatatott vólt, kiknek hadi seregeinél lehettek Palestinából vagy Egyiptomból katonák. Légyen akárhogy, ennek szaporodása egész a' keresztyes hadakig meg vólt gátolva.

Azt mondják, Pompéjusnak katonái Syriából visszajövén, egy a' bélpoklossághoz közel hasonlatos betegséget hoztak magokkal. Semmi akkorra tétetett rendszabás nem

jött hozzánkig: de ugy látszik tétet-
tek rendszabásak, mivel ezen go-
nosz fel vált függesztve a' Longo-
bárdusok' idejéig.

Két századok töltek el már, a'
miólta egy a' mi atyáinknál ösmé-
retlen nyavalya jött az uj Világ-
ból a' miénkbe, és kezdette az eme-
beri természetet éppen az élet'
forrásánál és gyönyörüségeinél öl-
tsönlöni. Déli Európának legtöbb
nagy familiáit látta az ember elpusztulni
egy gonosz által, a' mi igen közönségessé
vált, hogy gyalázatos lenne, és a' mi mégis
gyászosnak maradott. Az aranynak szomjú-
hozása vólt az, a' mi ezen nyavalyát meg-
örökösítette: szüntelen ment az emberiség' né-
vitásba, és hozdotta annak mindennap ujj
kovásait.

A' kegyes okoskodások akarták kivánni,
hogy hadja az ember ezen büntetést a' bü-
nöm

nám: de ezen nyomorúság az közönség' kebelébe csúszott, és már magát a' gyermekséget is megvesztegette.

Minthogy a' Törvényadók' bölcsessége vigyázni a' Dolgozóknak egésségére, tehát igen okosság lett volna, ezen communicatioknak, a' Mózes' Törvényeinek plánuma szerént tett Törvények által, nyakát szegni.

Egy gonosz Dühös, a' mellynek pusztításai még kíméletlenebbek és ragadozóbbak. Ez fajtája vagyon Egyiptomban, honnan az elterűl az egész Világra. Tettek Európa' Státusainak több részeiben jó rendtartásokat annak megakadályoztatására; és a' mi időnkben egy igen derék eszközt gondoltak fel annak meggátolására: a' megszállt Vidék körül csapatokból egy Cordont vonnak, a' melly minden communicatiot megakadályoztat.

A' Török

A' Törökök, kiknek ezt nézve semmi politziája nincs; nézik a' Keresztyéneket, ugyan azon Városban, a' veszedelem elől szaladni, és magokat egyedül elveszteni; ők a' pestisesekenek ruházatjaik megveszik, magokra öltik, és dolgokat követik. Egy változatlan sorsnak, a' melly mindent elrendel, tudománnya, a' hitességből egy csendes szemlélőt csinál: gondolja, az Isten már mindent megtett, és nékie nincs' semmit csinálni.

XII. Rész.

A' Törvényekről az öngyilkosok ellen.

Az Historiákban nem látjuk, hogy a' Rómaiak magokat ok nélkül megölték vólna: de az Angliusok ölik magokat, a' nél-

kül

kül, hogy az ember valami okát képzelhetné, mi vitte őket erre: még a' szerencsének ölében is megölik magokat. Ezen cselekedet a' Rómaiaknál a' nevelés' következése vólt; ez az ők gondolkozása' módjával és szokásokkal függött öszve. Az Anglusoknál ez egy betegség' munkája; a' Machina' physicai állapotjától jön, és semmi más októl nem függ.

Ugy tetszik, hogy ez egy folyatkozása az inas nedvesség' megszűrűdésének; a' Machina, mellynek mozgó erői minden pillanatban munka nélkül vagynak, maga magának terhére vagyon; a' lélek semmi fájdalmat sem érez, hanem egy bizonyos nehézséget a' lételnek. A' fájdalom egy locális rossz, a' melly minket arra a' kivánságra visz, hogy lássuk azon fájdalmat megszűnni; az élet' ter-

he

ke egy volt, a' minek minsen különös helye, és a' mi minket arra kivánságra nogat, hogy hittuk végződni az életet.

A' világos, hogy némelly Országok Polgárai Törvénnyeinek okai voltak, az önnön gyilkosságnak kicsufolására; de Angliában, ezt tovább nem lehet büntetni, mint az ostozelenségnek szüleménnyeit.

Hatodik Rész.

Hövetkezések (: effets :) mellyek Angliának Climájából származnak.

Egy Nemzetnél, a' mellyéknek, egy beeggség a' Climától, a' lelkét annyira illeti; hogy az a' szégyentett minden

Dolg. Tidj.

dolgok szerént, az életnek diszességéig vihetné; jól általlátja az ember, hogy az emberekhez, a' kiknek minden elviselhetetlen lenne, legjobban illő Igazgatás, a' lenne, hol ők magokot, egyedül ahoz, a' mi bolondságaikot okozta, nem tarthatnák; és az, hol a' Törvények sokkal inkább igazgatván mint az emberek, szükség lenne, a' Státus' változásáért, a' Törvényeket magokot felforgatni.

Hogy ha ugyan ezen Nemzet még a' Climától egy bizonyos türhetetlen caracterst vett volna, a' mi néki nem engedné éppen ezen dolgokot hosszas ideig szenvedni; tehát jól általlátja az ember, hogy az Igazgatást, a' mirül szóllánk, még a' leg=meg=egyezőbb lenne.

Ezen

Ezen türhetetlen caracter nem nagy magában; hanem az igen nagy-ra meket, mikor az a' bátorsággal eggyesül.

A' külömbözik az álhatatlanságtól, a' mi csinálja, hogy az ember valamihez fog ok nélkül, és ok nélkül azon felhágy: ez inkább közelitt a' megátalkodáshoz, mivel az a' rosszak érzéséből jön, a' melly olyan eleven, hogy tulajdon ó rosszak szenvedéseinek megitkoztása sem gyengithet rajta.

Ezen caracter egy szabad Nemzetben, igen ügyes lenne a' Tyrannismusnak projectumait megajteni; a' melly mindenkor lattké és gyenge kezdeseiben, mikép hires elen ő eleven végénél; a' melly

mind'

mindjárt csak egy kezet mutat a' Szegedelemre, és azután számlálhatatlan karokkal nyúl.

A' Szolgaság mindenkor az álom által kezdődik. De egy Nép, a' mellynek semmi fekvéseiben nincsen nyugodalma; a' melly magát szüntelen tapogatja; és minden hellyeket fájdalmasoknak talált, bajosan alhatik el.

A' Politica egy buta nyél, a' melly tűrik és lassan jut el czéljára. Hanem, az emberek, a' kikről szóllánk, a' lassúságokat, a' Keltelléseket, az hideg vérű munkálkodásokat, nem fogják kiállani; ők ennél gyakrabban kevesebbé állanának helyre, mint minden más Nemzet; és ők, alkudozá-

saikkal

saikkal, belé veszszenék azt, a' mit fegyvereikkel nyertek vólna.

XIV. Rész.

Más munkái /: effects: / a' Climának.

A' mi Atyáink, a' régi Germanusok, egy Clima alatt laktak, hol az indulatok igen csendesek vóltak. Kivánsági csak azokban a' dolgokban találtattak, a' mellyeket láttak, és nem képzeltek semmit többet. És a' mikép a' Szigetekon ejtett sértéseket a' sebeknek nagyságához képest mérték, úgy az Aszszonyokon végbevitt bántásokban több fi-

nomságot /: raffinement :/ nem vették
elő. A' Németek' Törvénnye e' felett
igen különös. Ha az ember egy fejér-
nép' fejét felfedi, fizetett egy bünte-
tésül hat Solidust, ugyan annyit
ha lábától kezdve térdig fedi fel;
két annyit a' térdén feljül. Ugy
tetszik, hogy a' Törvény, az asszo-
nyok' személlyén tett csufságok' nagy-
ságát mérte, miként a' geometria
figurát méri az ember; a' nem bün-
tette a' képzelet' bűnét, az a' személyt
büntette. De mikor egy Németh Nem-
zet által-ment vólt Spanyolország-
ba, a' Clima bezzeg más Törvé-
nyeket talált. A' Visigothusok'
Törvénnye megtiltotta az Orvosok-
nak egy szabad születésü /: ingénue :/
asszonyon eret vágni máskint, mint
attyának vagy annyának, báttyának,
fiának avagy szülei' testvérének
jelenlétében. Az embereknek képze-
lődése

lödése tűzbe jött, a' Törvényadóké hasonlólag többet vetett; a' Törvény mindent gyanított, egy Népre nézve, a' mellyik mindent gyaníthatott.

Ezen Törvényeknek hát egy igen messze menő figyelme vólt a' két Németre. Ds úgy tetszik, hogy a' büntetésekben, mellyeket tettek, inkább alattok a' privát bosszúállásnak kirekedni, mint a' köz bosszúállást gyakorlani. Így a' legtöbb esetekben, azok a' két vétkeseket az atyafiaknak avagy a' megbántatott férjnek szolgálatjába adták. Egy szabad születésű asszony, a' ki magát egy házas embernek megadta, általadatott annak feleségé' hatalmába, hogy a' vele akaratja szerént bánjon. Azok kötelezték a' rabszolgákat megkötözni és a' férjé' elébe vinni feleségét, a' kit paráznaságon kaptak: azok

©BCU Cluj

megengedték gyermekeinek őket bé-
panaszlani, és szabitságaikot kinzó
padra vonatni, hogy ő convincál-
tatton. Ezen Törvények alkalmato-
sok és voltak egy bizonyos fő be-
csülletnek /: point d'honneur :/ rend-
kivülvaló érzékenyitésére /: à rafi-
ner :/ mint egy jó Politicának for-
málására. És nem kell csudálkoz-
ni ha Gróf Julián azt hitte, hogy
egy ezen nemü csufság Hazájának
és Királlyának vesztés kivánnya. Nem
kell azon bámulni, ha a' Spanyolok-
nak, az erkölcsök' egy illyen egyfor-
maságával, olyan könnyü volt Spa-
nyol-országban megtelepedni, ott ma-
gokat fenntartani, és az ők' birodal-
ma omlását késleltetni.

X. V. Léz

XV. Rész.

A' különböző bisodalomról, mellyet a' Törvények a' Népbe, a' Climák szerént, helyheztetnek.

A' Japoniai Nép egy olly iszonyatos caracterrel bír, hogy az ö Törvény-adói és bíróviselői sem helyheztet-hettek valamelly bizodalmat bamne. Ők annak szemei eleibe csak bírá-kat, fenyegetéseket, és fenyítéseke-ket raktak: ők azt minden szá-máláiért (: démarche :) a' Politzia-nyomozása alá vetették. Ezen Törvények, mellyek öt Familia-fők között, a' többi négy felett, egygyet bíróviselőnek állították; ezen Tör-

vények

vényjek, mellyek, egygyetlen egy bü=
nért, egy egész famíliát, avagy egy
egész kerületet /: un quartier :/
büntetnek; azon törvényjek, mellyek
tellyességgel ártatlanokat nem talál=
nak ott az hol egy hibást lehet, azért
tétettek, hogy minden emberek bi=
zotlankodjának egy=másnak aránt,
azért hogy mindenik keresse ki
kinek=kinek magaviselését, és hogy
erre nézve légyen felvigyázó, tanú
bizonyság, és bíró.

Az Indiusok ellenben szelidek,
nyájasok, és részt vevők /: cumpatiffent :/
ő törvényadók és egy nagy bizodal=
mat tartanak bennek. Ők kevés bün=
tetéseket rendeltek, és azok kevéssé
keményjek; és azok nem visztetnek
szorosan végben. Azok az onokái

©BCU Cluj

kat a' szülék testvéreinek /: aux oncles :/, az árvákat a' gyámolatoknak /: aux tuteurs :/ adják által, miképp más helyeken az atyjoknál hagyja őket az ember: ők a' successiót a' successoroknak megesmértetett érdeme szerént regulázzák. Ugy látszik, ők gondolják, hogy mindenik polgár tartozik magát a' többiéknek természetek' jóvoltán megnyugtatni.

Azok könnyen adnak szabadságot rabszolgáiknak; összekelnek azokkal; ugy bánnak velek mint gyermekeikkel: szerencsés Clima, melly jámborságot szül az erkölcsökben, és szerzi a' törvények szelidségét!

Jegyzés

Jegyzés.

Valaki azt kérdhetné, a' mint kérdették is, mi okból írok, és ajándékozom az írtakot, talám fitogtatásból?... Éppen nem, hanem megtörtént velem, hogy egy Fausse Clef /: Tolvaj Kulcs:/ nevü Mélódrámát fordítván vólt még a' mult 1824ik esztendőben; azt, mint Nézőjátékot, elöadták a' Theatralisták, és más ember által fordíttatottnak tették ki a' czédolákon. Tehát megeshetne az is, hogy majd valaki ezen a' Törvények' lelkéről lévő fáradtságos fordításomat is magáénak hirdetné, és az illyen kedvetlen érzést mozdítná na bennem; mert a mennyi munka után a mennyi vesződést nékem megbocsáthat adás ki, ha írásomat nevem alatt akarom. A' Kolosvári Casinót ollyan Corpusnak reméllem, a' melly egy ha-

mar

már nem bomol fel, 's ha felbomol is,
valamelly más tudományos Intézetbe
adatik Könyvtára; addig is pedig gond-
ját viseli Irásomnak, hogy azt senki
el ne idegenítshette. Irám Kolosváron
Octobernek 1ső napján 1804ben

Benkő István
a forditója.

©BCU Cluj

©BCU Cluj